

Krönika

FOTO NIKLAS BJÖRLING

Mona Blåsjö

Mona Blåsjö, universitetslektor och docent i nordiska språk vid Institutionen för svenska och flerspråkighet, forskar om hur vuxna kommunicerar på jobbet och i undervisning. Hon har i cirka 20 år skrivit om, föreläst om och undersökt akademiskt skrivande.

Olika spelregler för att äga kunskap

”Jag var rädd att det skulle bli fel annars.” Det är ett vanligt svar studenter ger när de anklagas för plagiat i form av att ha skrivit av en källa utan att ange den. De har då uppfattat en spelregel som central: tentasvar ska ge ”rätt” svar, och det finns bara ett sådant.

Om det här var den centrala spelregeln, då vore det kanske ett rationellt beteende att skriva av kurslitteraturen – men det är det ju inte. Minst lika viktigt är att tentasvar är självständiga, att de tyder på kritiskt tänkande och skapar syntes av litteraturen.

Jag brukar ge studenter en liknelse: ”Om ni efter en kurs i bergsbestigning tar helikopter till bergstoppen – vad visar ni då att ni har lärt er?” Det viktiga är inte att åstadkomma ett felritt resultat – att bara nå bergstoppen eller åstadkomma en text som liknar kurslitteraturen. Det viktiga är färdigheten att göra en syntes av litteraturen, att resonera utifrån den, att kunna relatera delar i den med varandra. Eller vad det nu står i förväntade studieresultat och betygskriterier.

Att ta helikopter till bergstoppen innebär ju dessutom fusk. Men när det gäller kunskap och texter har uppfattningen om fusk och äganderätt kommit i gungning. Enligt Michele Knobel och Colin Lankshear*, forskare i pedagogik, ser den unga generationen inte kunskap och texter som möjliga att äga. Allt finns ju tillgängligt på nätet, det är bara att hämta och mixa. Det är ofta något kreativt, som i fanfiction, där unga skapar nya berättelser utifrån kända figurer från populärkultur.

Men delningskulturen är inte oproblematisk och har lett till stora juridiska processer kring rättigheter. Och inför den unga generationens ”fria ägande” står vi i den äldre generationen och ser förvånat på. Inte minst för universitetslärare är det ju självklart att man kan sätta ägandeetiketter – källhänvisningar – på

kunskap och texter. Det är en kärna i hela vår verksamhet: Vem har påstått vad? De nya kunskaper en forskare bidragit med utgör ju hans identitet och värde inom akademien, och vi bävar inför en värld där kunskaper inte förses med korrekt källa.

» Vi kan fortsätta lägga hela ansvaret på gymnasiet, eller ta tag i det själva.

Mitt i den här gungande konflikten – äga eller inte äga – står de nyblivna studenterna. Om de tar delningskulturen med sig in på universitetet är de illa ute – de kan ju stängas av om de blir påkomna med plagiat.

Men om vi lärare inte tar in att världen har förändrats så är vi också illa ute. Det är vi som har ansvaret för att studenterna ska förstå skillnaden mellan spelreglerna i den akademiska världen och i världen ”därute”. Ett sätt är att helt enkelt prata om det som spelregler i stället för något abstrakt eller bara juridiska risker. Ett annat sätt är att framställa det som spännande vilka personer som står bakom de formella källhänvisningarna. Ett tredje sätt är att tillsammans titta på olika sorters texter och diskutera vilka som står bakom dem med vilken typ av kunskapsbidrag. Vi kan fortsätta lägga hela ansvaret på gymnasiet, eller ta tag i det själva.

MONA BLÅSJÖ

*Lankshear, Colin & Knobel, Michele (2006). ”New literacies: everyday practices and classroom learning”. 2. ed. Maidenhead: Open University